

Univerzitet u Beogradu
Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

ISTRAŽIVANJA U SPECIJALNOJ PEDAGOGIJI

BEOGRAD 2009.

UNIVERZITET U BEOGRADU -
FAKULTET ZA SPECIJALNU EDUKACIJU I REHABILITACIJU
UNIVERSITY OF BELGRADE -
FACULTY OF SPECIAL EDUCATION AND REHABILITATION

*Istraživanja u specijalnoj
pedagogiji*

Research in Special Pedagogy

Priredio / Edited by
Prof. dr Dobrivoje Radovanović

Beograd / Belgrade
2009

EDICIJA: RADOVI I MONOGRAFIJE

Izdavač:

Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Istraživanja u specijalnoj pedagogiji

- Za izdavača:** Prof. dr Dobrivoje Radovanović, dekan
- Urednik edicije:** Prof. dr Zorica Matejić-Đuričić
- Uređivački odbor:**
- Prof. dr Dobrivoje Radovanović
  - Prof. dr Snežana Pejanović
  - Prof. dr Zoran Ilić
  - Prof. dr Branko Ćorić
  - Prof. dr Vesna Žunić-Pavlović
  - Prof. dr Vesna Nikolić-Ristanović
  - Prof. dr Danka Radulović
  - Prof. dr Aleksandar Jugović
- Recenzenti:**
- Dr. Pedro Rankin, School for Psychosocial Behavioural Sciences: Social Work Division North-West University (Potchefstroom Campus), South Africa
  - Dr. Joe Yates, Head of Criminology, School of Social Science, Faculty of Media, Arts and Social Science, Liverpool John Moores University, Liverpool, England

Štampa:

„Planeta print“, Beograd

Tiraž:

150

Objavljivanje ove knjige je pomoglo Ministarstvo za nauku i tehnološki razvoj.

Nastavno-naučno veće Univerziteta u Beogradu - Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju donelo je Odluku 3/9 od 8.3.2008. godine o pokretanju Edicije: Radovi i monografije.

Nastavno-naučno veće Fakulteta za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju Univerziteta u Beogradu, na redovnoj sednici održanoj 14.4.2009. godine, Odlukom br. 3/54 od 23.4.2009. godine, usvojilo je recenzije rukopisa Tematskog zbornika “Istraživanja u specijalnoj pedagogiji”

ISBN 978-86-80113-83-8

**EDITION:
ARTICLES AND MONOGPRAPHS**

Publisher:

University of Belgrade - Faculty of Special Education and Rehabilitation

Research in Special Pedagogy

For Publisher: dr. Dobrivoje Radovanović, dean

Edition Editor: dr. Zorica Matejić-Đuričić

Editorial Board:

- dr. Dobrivoje Radovanović
- dr. Snežana Pejanović
- dr. Zoran Ilić
- dr. Branko Ćorić
- dr. Vesna Žunić-Pavlović
- dr. Vesna Nikolić-Ristanović
- dr. Danka Radulović
- dr. Aleksandar Jugović

Reviewers:

- Dr. Pedro Rankin, School for Psychosocial Behavioural Sciences: Social Work Division North-West University (Potchefstroom Campus), South Africa
- Dr. Joe Yates, Head of Criminology, School of Social Science, Faculty of Media, Arts and Social Science, Liverpool John Moores University, Liverpool, England

Printing:

„Planeta Print“, Belgrade

Circulation:

150

Publication of this Book supported by Ministry of Science and Technology Development.

Scientific Council of the Belgrade University - Faculty of Special Education and Rehabilitation made a decision 3/9 from March, 8th 2008 of issuing Edition: Articles and Monographs.

Scientific Council, Faculty of Special Education and Rehabilitation University of Belgrade, at the regular meeting held on April, 14.th 2009 the Decision N° 3/53 of April, 23th 2009, adopted a Thematic review manuscripts collection of “Research in Special Pedagogy “

ISBN 978-86-80113-83-8

STAVOVI O MOGUĆNOSTIMA IZVRŠENJA KAZNE RAD U JAVNOM INTERESU U OKVIRU ORGANIZACIJA OSOBA SA INVALIDITETOM

Danica Vasiljević

Univerzitet u Beogradu - Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju

Predmet ovog istraživanja je procena mogućnosti izvršenja rada u javnom interesu u okviru organizacija osoba sa invaliditetom. Od praktičnog interesa bilo bi sagledavanje stavova o osuđenim licima, kao i drugih faktora koji mogu uticati na praksu izvršenja alternativnih sankcija. Jedan od zaključaka istraživanja jeste da se u planiranju izvršenja kazne rada u javnom interesu može računati na podršku značajnog dela populacije osoba sa invaliditetom.

Ključne reči: rad u javnom interesu, alternativne sankcije, stavovi, osuđena lica, osobe sa invaliditetom

UVOD

Krivičnim zakonom, koji je stupio na snagu 1. januara 2006. godine, propisana je kazna rada u javnom interesu, novina u našem zakonodavstvu uvedena po uzoru na zakonodavstva zapadnih zemalja u kojima se sa uspehom primenjuje dugi niz godina. Ova kazna predstavlja alternativu kazni zatvora i može se izreći samo uz saglasnost osuđenog, kao glavna kazna za lakša krivična dela za koja je propisan zatvor do tri godine ili novčana kazna. Kao rezultat brojnih poteškoća (nepostojanje podzakonske regulative, formiranje službe za izvršenje sankcija u zajednici, odziv organizacija i ustanova u kojima bi se kazna mogla izvršavati, edukacija stručnjaka, informisanje šire javnosti), ova kazna je tek od nedavno našla svoje mesto u praksi domaćih sudovi. Zakonom je predviđeno da se kazna rada u javnom interesu može izvršavati i u organizacijama koje se bave humanitarnom delatnošću, što se odnosi i na udruženja osoba sa invaliditetom.

Pregledom domaće i inostrane literature došla sam do saznanja da se ovom problematikom autori još uvek nisu bavili u dovoljnoj meri. Jedno istraživanje sprovedeno u Hrvatskoj 2000. godine imalo je za cilj utvrđivanje smera stavova šire javnosti prema osuđenicima i rehabilitaciji u zavisnosti od pola, starosnog doba, obrazovanja i nivou urbanizacije ispitanika. Autori, Ljiljana Mikšaj-Todorović i Aleksandar Buđanovac, sa Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta u Zagrebu (Odsek za poremećaje u ponašanju), modelirali su svoje istraživanje prema istraživanju Palmera, Guimonda, Barkera i Begina (1989). Ideja autora je bila da se, pored utvrđivanja strukture i smera stavova, takođe proceni na kakav bi pri-

jem mogle naići alternativne sankcije u zajednici koje su u to vreme počele da nalaze primenu u hrvatskoj penalnoj praksi.

Stavovi o kažnjavanju i osuđenim licima su oduvek bili podložni raznim stereotipima, uvreženim shvatanjima i predrasudama, a u uslovima poremećenih društvenih i ekonomskih odnosa mogu se očekivati negativni stavovi prema sankcijama koje se izvršavaju u zajednici. Stoga sam kao posebno interesantno pitanje, koje predstavlja i predmet ovog istraživanja, izdvojila procenu mogućnosti izvršenja kazne rada u javnom interesu u okviru organizacija osoba sa invaliditetom, što bi moglo da ukaže na korake koje treba preduzeti kako bi se stvorio prostor za primenu ove sankcije. U skladu s tim, cilj istraživanja je ispitivanje mišljenja članova organizacija osoba sa invaliditetom o mogućnosti angažovanja lica osuđenih na kaznu rad u javnom interesu u okviru ovih organizacija, zainteresovanosti organizacija, potreba za volonterskim radom, kao i informisanosti članova organizacija o kazni rad u javnom interesu. Drugi cilj istraživanja je ispitivanje smera i strukture ličnih i opštih stavova o osuđenim licima i kažnjavanju, što bi moglo ukazati na odnos ispitanika prema angažovanju osuđenog lica u okviru organizacije.

Nacrtom istraživanja su definisane sledeće nezavisne varijable: Pol, Godine starosti, Stručna sprema, Mesto boravka, Status u organizaciji. Još osam kategoričkih varijabli (sa 2 ili 3 kategorije) su definisane kao zavisne varijable. Skala za procenu stavova sastoji se od 15 varijabli kojima se izražavaju slaganja, odnosno neslaganja sa navedenim tvrdnjama. Prvobitna verzija skale je sadržala još dva ajtema, ali su oni isključeni iz skale u cilju povećanja njene homogenosti i pouzdanosti. Postavljene su dve osnovne istraživačke hipoteze:

Postoji zainteresovanost i potrebe organizacija za volonterskim radom.

Mogu se očekivati pozitivni stavovi i prihvatanje lica osuđenih na rad u javnom interesu u okviru organizacija osoba sa invaliditetom.

METODA

Uzorak

Uzorak istraživanja sačinjava 186 osoba koje su ili članovi (N=139), ili predstavnici organa upravljanja (N=21) ili zaposleni (N=29) u organizacijama osoba sa invaliditetom sa teritorije Srbije. Istraživanjem je obuhvaćeno 18 udruženja osoba sa invaliditetom u 8 gradova: Beograd, Novi Sad, Niš, Smederevo, Kragujevac, Kruševac, Čačak, Sombor.

Krostabulacija Godine starosti - Pol

		Pol		Ukupno
		Muški	Ženski	
Godine starosti	18-25	29	16	45
	26-40	32	40	72
	41-60	33	36	69
Ukupno		94	92	186

Uzorak sačinjavaju ukupno 94 osobe muškog i 92 osobe ženskog pola koje su podeljene u tri starosne kategorije: 45 osoba od 18-25 godina, 72 osobe od 26-40 i 69 osoba starosti od 41-60 god. Prema školskoj spremi uzorak je prvobitno podeljen u 3 kategorije (osnovna; srednja; visoka/viša), ali je zbog malog broja ispitanika u kategoriji osnovna škola (N=5) taj deo uzorka prebačen u sledeću kategoriju: srednja (N=126); visoka/viša (N=60).

Upitnik

Upitnik za prikupljanje podataka se sastoji iz tri dela: (1) osnovni podaci o ispitaniku (pol, godine starosti, stručna sprema, mesto boravka, status u organizaciji), (2) varijable kojima se ispituju potrebe i iskustva organizacije sa volonterskim radom, informisanost o kazni rad u javnom interesu i mišljenje o mogućnosti angažovanja osuđenog na rad u javnom interesu, kao i mišljenje o korisnosti takvog angažovanja za organizaciju (ukupno 8 varijabli) i (3) skala za procenu stavova. Za procenu stavova je konstruisana skala od 17 ajtema, od kojih je 8 ajtema preuzeto i delimično modifikovano iz istraživanja Mikšaj-Todorović i Buđanovac (2000).

Analiza pouzdanosti skale: Ajtem - Ukupni skor

Ajtem (redukovana skala)	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
Osuđeni je na teretu države	46.03	125.443	.255	.153	.856
Osuđenim treba da se bavi zajednica	45.90	125.050	.271	.245	.855
Osuđeni će recidivirati	46.98	120.308	.433	.381	.847
Ništa sa osuđenim	46.42	112.115	.670	.645	.834
Osuđeni se može popraviti	45.72	123.394	.389	.506	.849
Ne želim pomoć od osuđenog	46.42	112.386	.657	.584	.834
Pozvao bih osuđenog u kuću	46.65	119.668	.441	.372	.847
Ne može se verovati osuđenom	46.55	116.184	.560	.609	.840
Osuđeni ne zadržava posao	46.34	115.458	.608	.563	.838
Ne interesuje me sudbina osuđenog	46.27	114.371	.620	.547	.837
Osuđenom treba pružiti priliku	45.54	123.147	.360	.515	.851
Družio bih se sa osuđenim	46.18	115.531	.570	.570	.840
Ne bih zaposlio osuđenog	46.57	117.306	.554	.549	.841
Stideo bih se osuđenog u porodici	46.46	118.423	.416	.385	.849
Osuđeni može biti odgovoran	45.73	118.633	.479	.534	.845

Analizom unutrašnje konzistentnosti skale ustanovila sam da su dva ajtema u slaboj korelaciji sa ukupnim skorom, tako da su oni isključeni iz konačne verzije skale. Kronbahov-alfa na redukovanoj skali iznosi 0.853 što ukazuje na veoma dobru pouzdanost i homogenost.

R. br.	Ajtem (redukovana skala)
1.	Osuđenik je u zatvoru samo na teretu države; bolje je da na slobodi radi nešto u korist društva.
2.	Osuđenikom treba da se bavi i šira zajednica, a ne samo pravosudni sistem.
3.	Neko ko je jednom osuđen verovatno će ponovo vršiti krivična dela.
4.	Ne želim da imam ništa sa osuđenim licima.
5.	Osuđenik se može popraviti ako mu se pruži prilika da radi nešto korisno.
6.	Ne bih prihvatio/la da mi pomaže neko ko je osuđen za krivično delo.
7.	U slučaju potrebe pozvao/la bih u svoju kuću/stan osobu koja je bila osuđena za neko krivično delo.
8.	Ne može se verovati nekome ko je krivično osuđen.
9.	Osuđena lica nisu spremna da zadrže posao.
10.	Ne interesuje me sudbina nekoga ko je osuđen za krivično delo.
11.	Svako može da pogreši, zato osuđenom treba pružiti priliku da ispravi svoje greške.
12.	Družio/la bih se sa osobom koja je krivično osuđivana.
13.	Ne bih zaposlio osuđeno lice jer bi mi to moglo stvoriti probleme.
14.	Stideo/la bih se da je neko u mojoj porodici krivično osuđen.
15.	Osuđenik može odgovorno obavljati dužnosti koje su mu poverene.

Ispitanici su odgovarali ocenom navedenih tvrdnji na Likertovoj skali od 1 do 5, na sledeći način: 1=Uopšte se ne slažem; 2=Uglavnom se ne slažem; 3=Neodlučan sam; 4=Delimično se slažem; 5=Potpuno se slažem.

Postupak

Prikupljanje podataka je obavljeno u periodu od februara do aprila 2009. godine. Telefonskim kontaktom sa predstavnikom organizacije osoba sa invaliditetom dati su najpre osnovni podaci o istraživanju, a nakon prihvatanja učešća u anketi dostavljeni upitnici u štampanoj formi ili putem e-mail-a. Prikupljanje podataka je obavljala osoba u organizaciji kojoj je dato uputstvo o načinu popunjavanja upitnika. Jedan manji broj anketnih listića je direktno poslat na e-mail adrese ispitanika uz uputstvo za njihovo popunjavanje u elektronskoj formi. Tokom prikupljanja podataka za istraživanje naišla sam na veoma dobar odziv, zainteresovanost i motivisanost ispitanika. Veliki procenat prosleđenih anketnih listića je vraćen popunjen u celosti. Pored nastojanja da anketu učinim što ekonomičnijom, sa što manjim brojem ajtema, kako bih održala pažnju i motivaciju ispitanika uz očuvanje pune funkcionalnosti instrumenta, smatram da je anketa

poslužila i u edukativne svrhe jer je pružila određene informacije koje bi mogle barem poslužiti kao tema za buduća razmišljanja.

Obrada podataka je obavljena na deskriptivnom nivou za varijable kojima se ispituju potrebe i iskustva organizacija sa volonterskim radom, kao i informisanost ispitanika o kazni rada u javnom interesu. Za analizu varijanse korišćeni su parametrijski testovi (uz pretpostavku o normalnoj raspodeli uzorka) T-test ili One-way ANOVA, u zavisnosti od broja kategorija nezavisne varijable.

REZULTATI

Na pitanje o potrebi za volonterskim radom u organizaciji osoba sa invaliditetom skoro 83% ispitanika (N=154) je odgovorilo potvrdno, za razliku od samo 6.5% (N=12) sa negativnim mišljenjem, dok preostali ispitanici nisu mogli da daju svoju procenu (N=20). Veliki broj organizacija osoba sa invaliditetom ima iskustvo sa volonterskim radom, što potvrđuju odgovori 80% ispitanika (N=148), dok je 15 ispitanika (8%) dalo negativan odgovor, uz 23 ispitanika koji su zaokružili opciju "ne znam". Prema mojim saznanjima, u mnogim organizacijama volonterski rad se u najvećoj meri odvija u vidu civilne službe vojnog roka. Negativna iskustva sa volonterskim radom prijavilo je 38 ispitanika (20.4%), a 87 ispitanika (47%) smatra da negativnih iskustava nije bilo, uz 33% ispitanika (N=61) koji su odgovorili "ne znam". Ovi podaci govore u prilog pretpostavke da organizacije osoba sa invaliditetom imaju potrebe i mogu biti zainteresovane za ovakav vid podrške u obavljanju svojih aktivnosti.

Informisanost ispitanika o kazni rad u javnom interesu procenjena je sa tri varijable koje obuhvataju različite stepene poznavanja ove oblasti. Najveći je procenat ispitanika koji znaju da je krivičnim zakonom propisana kazna rada u javnom interesu (69.4%, N=129); nešto manje njih (N=110) zna da se ova kazna može izvršavati u organizacijama koje se bave humanitarnom delatnošću (što čini 59% ispitanog uzorka), dok nešto manje od jedne polovine (85 ispitanika) zna da se kazna rada u javnom interesu može izvršiti samo uz saglasnost osuđenog. Iako ovi podaci govore u prilog relativno dobre informisanosti ispitanika, može se zaključiti da je u cilju stvaranja potpunije slike o ovoj alternativnoj sankciji koja se izvršava u okviru zajednice potrebno obaviti adekvatnu edukaciju i informisanje organizacija osoba sa invaliditetom, kao mogućih partnera u postupku izvršenja sankcije. Na taj način se može ostvariti jasniji uvid u namere i ciljeve koje je zakonodavac želeo da postigne, u interesu društva, organizacija i pojedinaca iz lokalne zajednice, kao i lica osuđenih na kaznu rada u javnom interesu.

Pitanje o mogućnosti izvršenja rada u javnom interesu u okviru organizacija osoba sa invaliditetom je, i pored značajno većeg procenta pozitivnih (45%, N=84) u odnosu na negativne odgovore (20%, N=37), što može ukazati na otvorenost i spremnost za prihvatanje ovakvog vida volonterskog rada, izazvalo dosta kontroverzi. Karakterističan je komentar jednog od ispitanika, koji inače važi za uticajnog predstavnika invalidskog pokreta i veoma dobrog poznavaoца problematike osoba sa invaliditetom, koji je dopisao na anketnom listiću svoju ocenu o apsolutnoj neprihvatljivosti takvih "pomodarskih tendencija koje mogu doneti samo rizike, a veoma malu ili gotovo nikakvu korist za organizaciju".

Krostabulacija: Mogućnost izvršenja rada u javnom interesu
- Status u organizaciji

		Mogućnost izvršenja rada u javnom interesu u okviru organizacije			Ukupno
		Da	Ne	Ne mogu da procenim	
Status u organizaciji	Član	60	30	49	139
	Predstavnik	11	5	5	21
	Zaposleni	13	2	11	26
Ukupno		84	37	65	186

Interesantno je pogledati tabelu ukrštenih varijabli *Mogućnost izvršenja rada u javnom interesu* i *Status u organizaciji*. Ako pogledamo kategoriju *Predstavnik organa upravljanja*, videćemo da je 11 ispitanika dalo pozitivan odgovor, dok je 5 odgovorilo negativno, uz još 5 “uzdržanih”. Zanimljivu sliku imamo i u slučaju ukrštanja varijabli *Korisnost izvršenja rada u javnom interesu za organizaciju* i *Status u organizaciji*:

Krostabulacija: Korisnost za organizaciju - Status u organizaciji

		Korisnost izvršenja rada u javnom interesu za organizaciju			Ukupno
		Da	Ne	Ne mogu da procenim	
Status u organizaciji	Član	65	32	42	139
	Predstavnik	11	7	3	21
	Zaposleni	13	4	9	26
Ukupno		84	37	65	186

Podjednak broj predstavnika organizacija (N=11) smatra da bi izvršenje kazne rada u javnom interesu moglo biti korisno za organizaciju, dok 7 ispitanika smatra suprotno. Iako se može sumnjati da se radi o grešci prilikom obrade upitnika ili unosa podataka, možemo pretpostaviti i da je reč o određenoj nedoslednosti i nejasnom stavu osoba koje donose odluke i rukovode organizacijom. Naravno, zaključivanje na ovako maloj podpopulaciji uzorka može biti metodološki diskutabilno, ali se može pretpostaviti da se određeni otpori primeni kazne rada u javnom interesu u okviru organizacija osoba sa invaliditetom mogu očekivati. Mogućnost prihvatanja navedene inicijative nije pitanje konsenzusa i uvek će biti onih koji će donositi ovakvu ili onakvu odluku u interesu organizacije i svojih članova.

Na ispitanom uzorku ne postoje statistički značajne razlike između muškaraca i žena u pogledu njihovog stava prema osuđenim licima ($t = -0.051$, $p > 0.05$).

T-test - grupna statistika za varijablu Pol

	Pol	N	Mean	Std. Deviation
Ukupan skor na skali	Muški	94	49.51	11.078
	Ženski	92	49.60	12.176

Analiza varijanse ANOVA na varijabli Godine starosti takođe ne pokazuje razlike između starosnih kategorija u pogledu stava prema osuđenim licima ($F = 2.010$, $p > 0.05$). Za razliku od istraživanja Mikšaj-Todorović i Buđanovac, koji su na uzorku opšte populacije ustanovili pozitivniji stav o osuđenim licima u mlađoj starosnoj kategoriji, u ovom istraživanju takve razlike nisu potvrđene.

T-test za varijablu *Stručna sprema* pokazuje statističku značajnost ($t = -2.336$, $p < 0.05$), pa možemo zaključiti da postoje pozitivniji stavovi o osuđenim licima kod osoba sa višom ili visokom stručnom spremom u odnosu na srednju i nižu stručnu spremu (srednja vrednost skora je nešto veća za kategoriju Viša/Visoka). Ovo pokazuje da ispitanici sa većim stepenom obrazovanja ispoljavaju otvoreniji, manje punitivan stav prema osuđenima i spremniji su za prihvatanje novih kaznenih rešenja koja su manje retributivna. Tome verovatno doprinosi bolja komunikacija sa sredinom i dostupnost informacija, što je posebno karakteristično za osobe sa invaliditetom, koje spadaju u marginalizovani deo populacije.

T-test - grupna statistika za varijablu Stručna sprema

	Stručna sprema	N	Mean	Std. Deviation
Ukupan skor na skali	Srednja	126	48.20	11.596
	Viša/Visoka	60	52.40	11.183

Imajući u vidu da je istraživanje obavljeno u 8 gradova u Srbiji, pokušala sam da ustanovim da li postoje razlike u stavovima o osuđenim licima između ispitanika koji žive u Beogradu, kao urbanijoj sredini, i drugih gradova. T-test nije pokazao statističku značajnost ($t = 0.422$, $p > 0.05$), što znači da mesto boravka ispitanika nema uticaja na razliku u stavovima.

Jedna od varijabli kod koje bi se mogle očekivati razlike u stavovima o osuđenim licima je varijabla *Status u organizaciji*. Naime, pretpostavila sam da bi predstavnici organa upravljanja, osobe koje donose odluke u organizaciji, mogli biti više skeptični u pogledu mogućnosti angažovanja osuđenih na kaznu rad u javnom interesu i pokazivati više uzdržanosti zbog odgovornosti koju takva odluka nosi sa sobom. Analiza varijanse (iako na granici statističke značajnosti) je pokazala upravo suprotno, da predstavnici organa upravljanja imaju pozitivniji stav prema osuđenim licima u odnosu na članove organizacije. Razlike u stavovima između zaposlenih u organizaciji i članova organizacije su konstatovane na još većem nivou značajnosti.

One-way ANOVA za varijablu Status u organizaciji

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	912.458	2	456.229	3.480	.033
Within Groups	23991.505	183	131.101		
Total	24903.962	185			

F-statistik (3.480) je statistički značajan na nivou $p < 0.05$, pa sam utvrđivanje značajnosti razlika između grupa obavila naknadnim T-testom za svaki od parova kategorija varijable.

T-test - grupna statistika za varijablu Stručna sprema (1-2)

	Status u organizaciji	N	Mean	Std. Deviation
Ukupan skor na skali	Član	139	48.27	11.548
	Predstavnik organa upravljanja	21	53.48	11.308

Subpopulacija definisana kategorijom *Predstavnik organa upravljanja* ima nešto veću srednju vrednost skora (53.48) u odnosu na kategoriju *Član* (48.27) što ukazuje na pozitivnije stavove prema osuđenim licima ($t = -1.932$, $p < 0.05$).

T-test - grupna statistika za varijablu Stručna sprema (1-3)

	Status u organizaciji	N	Mean	Std. Deviation
Ukupan skor na skali	Član	139	48.27	11.548
	Zaposleni	26	53.27	11.011

Na istom nivou statističke značajnosti, a na osnovu podataka iz tabele 7. zaključujemo da zaposleni u organizaciji imaju pozitivnije stavove prema osuđenim licima u odnosu na članove organizacije.

T-test - grupna statistika za varijablu Stručna sprema (2-3)

	Status u organizaciji	N	Mean	Std. Deviation
Ukupan skor na skali	Predstavnik organa upravljanja	21	53.48	11.308
	Zaposleni	26	53.27	11.011

T-test u tabeli 8. (predstavnik organa upravljanja i zaposleni) pokazuje da se subpopulacije definisane ovim kategorijama ne razlikuju u pogledu prosečnih vrednosti na varijabli *Status u organizaciji* ($t = 0.063$, $p > 0,05$).

ZAKLJUČAK

Istraživanje je pokazalo da većina organizacija osoba sa invaliditetom ima potrebu za angažovanjem volontera na određenim poslovima u okviru delatnosti organizacije. Rezultati ankete navode na zaključak da je većina organizacija imala iskustva sa volonterskim radom i da su ta iskustva u najvećoj meri pozitivna.

Iako rezultati istraživanja govore u prilog relativno dobre informisanosti ispitanika, može se zaključiti da je u cilju stvaranja potpunije slike o ovoj alternativnoj sankciji koja se izvršava u okviru zajednice potrebno obaviti adekvatnu edukaciju i informisanje članova i predstavnika organizacija. Na taj način se može ostvariti jasniji uvid u namere i ciljeve koje je zakonodavac želeo da postigne, u interesu društva, organizacija i pojedinaca iz lokalne zajednice, kao i lica osuđenih na kaznu rada u javnom interesu.

Ispitanici u značajnom procentu smatraju da bi na određenim poslovima u okviru organizacije mogla biti angažovana lica osuđena na kaznu rad u javnom interesu. Iako su u oceni korisnosti angažovanja osuđenika za organizaciju pozitivna mišljenja zastupljena u sličnom procentu, postoje i suprotni stavovi koji

mogu imati značajne negativne implikacije kada je reč o predstavnicima organa upravljanja.

Pored analize strukture stavova prema osuđenim licima, konstruisana skala za procenu je trebalo da ukaže i na smer tih stavova. Ispitivanje razlika u subpopulacijama definisanim kategorijama nezavisne varijable pokazalo je da se muškarci ne razlikuju od žena u pogledu svog stava prema osuđenim licima. Razlike u stavovima nisu uočene ni u slučaju različitih starosnih kategorija, a ni mesto boravka ispitanika nema uticaja na stavove o osuđenim licima.

Statističku značajnost razlika sam konstatovala na varijabli *Stručna sprema* pa se može zaključiti da postoje pozitivniji stavovi o osuđenim licima kod osoba sa višom ili visokom stručnom spremom u odnosu na srednju i nižu stručnu spremu. Ovo pokazuje da ispitanici sa većim stepenom obrazovanja ispoljavaju otvoreniji, manje punitivan stav prema osuđenima i spremniji su za prihvatanje novih kaznenih rešenja koja su manje retributivna.

Statistički posmatrano, predstavnici organa upravljanja imaju pozitivnije stavove prema osuđenim licima u odnosu na članove i zaposlene u organizacijama. Iako su predstavnici organizacija izražavali i negativna mišljenja o mogućnosti angažovanja osuđenih na kaznu rada u javnom interesu u okviru organizacija, što će verovatno imati uticaja na primenu ovakve prakse, u planiranju izvršenja kazne rada u javnom interesu moglo bi se računati na podršku značajnog dela populacije osoba sa invaliditetom.

LITERATURA

1. Buđanovac, A., Mikšaj-Todorović, Lj., Kundač, Z. (2002) Faktorska struktura stavova prema osuđenima i njihovoj rehabilitaciji na slovenskom i hrvatskom uzorku ispitanika. *Kriminologija i Socijalna integracija*. Vol.10, Br. 1., str. 25-34.
2. Fajgelj, S. (2007) *Metode istraživanja ponašanja*. Beograd: Centar za primenjenu psihologiju.
3. Havelka, N., Kuzmanović, B., Popadić, D. (1993/94) *Metode i tehnike socijalno psiholoških istraživanja*. Beograd: Filozofski fakultet. Odeljenje za psihologiju. Katedra za socijalnu psihologiju.
4. Mikšaj-Todorović, Lj., Buđanovac, A. (2000) Javno mnjenje o prijestupnicima i rehabilitaciji u Hrvatskoj: Utjecaj spola, dobi, obrazovanja i razine urbanizacije. *Kriminologija i Socijalna integracija*. Vol.8, Br. 1-2., str. 27-34.
5. Tenjović, L. (2002) *Statistika u psihologiji. Priručnik*. Beograd.

OPINIONS ABOUT SENTENCE SERVICE BY WORKING IN PUBLIC INTEREST WITHIN THE ORGANIZATIONS OF DISABLED PERSONS

Danica Vasiljević

University of Belgrade - Faculty for Special Education and Rehabilitation

Summary

The subject of this research is an assessment referring to possibility of introduction of works of public interest within some organizations of disabled persons. Some practical interest would be understanding of position of the convicts as well as some other factors that could have influence in performing of alternative sanctions. One of the conclusions is that in public interest servicing sentence planning, significant part of disabled population could be taken into account.

Key words: work of public interest, alternative sanctions, opinions, convicts, disabled persons.